

KREDİ AÇMA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Emrah DELİCE¹

ÖZ

Kredi açma sözleşmesi, kredi verenin belirlediği şartlarda belirli bir tutarı kredi alana ödünç vermeyi taahhüt ettiği sözleşmedir. Bu kapsamda kredi alan ilgili şartlar çerçevesinde geri ödemeyi taahhüt etmektedir. Eğer kredi alan taahhdünü gerçekleştirmezse oluşan zarar, faiz vb. giderleri üstleneceğini sözleşmede açıkça belirtmektedir. Kredi açma sözleşmesini sona erdiren haller; tarafların birbiriyle anlaşması, sözleşmeden doğan borçların ifası, sözleşmedeki ifa süresinin dolması, kredi alanın ölümü veya tarafların iflası, kredi açma sözleşmesinin feshi ve kredi açma sözleşmesinin iptalidir.

Kredi açma sözleşmesine kefil olunması halinde kredi alan sözleşme çerçevesinde krediyi kullanmazsa kefilin sorumluluğu doğmayacaktır. Ancak kredi alan tarafından kredi kullanılır ve bu borç ödenmezse kefilin sorumluluğu devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Kredi, Kredi Açma Sözleşmesi, Sonra Erme, Banka Hukuku

Jel Kodu: K12-K35

TERMINATION OF THE CREDIT OPENNING CONTACT

ABSTRACT

Credit opening contract is an agreement that a credit bank commits to put certain money out the loan in it's defined provisos. In this contex borrower commits to to repay the money in these provisos. Borrower clearly remarks that he/she accepts the arising loss, interest and so on in the contract If he/she can't satisfy the commitment. Termination of the credit opening contact states are; party's make a deal with each other, discharge of the contactual obligations, expiration of discharge time stated on the contact, death of the borrower or party's bankrupt, cancellation of the credit opening contact and scission of the credit opening contract.

If a guarantor guarantees the credit opening contact, guarantor's liability doesn't exist when borower won't use the credit. However if the credit uses by the borrower and he/she doesn't repay the debt, the guarantor's liability will keep on

Keywords: Credit, Credit Opening Contract, Termination, Bank Law

Jel Codes: K12-K35

¹ Arş. Gör. Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. e-mail:emrahdlc@gmail.com

GİRİŞ

Kredi sözleşmesi; kredi verenin belirlediği şartlar çerçevesinde belirli bir tutarı kredi alana ödünç vermeyi taahhüt ettiği, kredi alanın ise almış olduğu miktarı ilgili artlar çerçevesinde geri ödemeyi taahhüt ettiği ve taahhdünü gerçekleştirememesi halinde ortaya çıkacak zarar, faiz vb. giderleri üstlenmeyi taahhüt ettiği bir sözleşme niteliğindedir. Kredi alan istediği tutarı kullanmamış olsa dahi bankanın ilgili tutarı hazır bulundurma yükümlülüğü bulunmaktadır.

TBK m. 12' ye göre kredi açma sözleşmesi hakkında şekil serbestiği ilkesi uygulama alanı bulacaktır. Ancak HMK m. 200'e göre değeri 2500 Türk Lirasını geçen hukuki işlemlerde senetsiz ispat mümkün olmadığından yapılan sözleşmenin yazılı olması ispat vastası niteliğindedir. Bu sebeple bankacılık uygulamalarında kredi açma sözleşmeleri mutlak olarak yazılı yapılmaktadır.

Kredi açma sözleşmesi kurulmasından itibaren sona erene kadar hüküm ifade eder. Sözleşmesinin sona ermesi ise her halde mümkün olmayıp bazı şartlar sağlanması halinde mümkündür.

1. KREDİ AÇMA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERME HALLERİ

1.1. Tarafların Anlaşması

Kredi açma sözleşmeleri tarafların karşılıklı olarak anlaşmasıyla birlikte sona erebilecektir. Ancak tarafların karşılıklı anlaşması sonucu kredi açma sözleşmesinin sona ermesi pek rastlanabilecek durum değildir. Nitekim uygulamada kredi açma sözleşmeleri daha çok fesih ve iptal gibi tek taraflı yenilik doğurucu işlemlerle sona ermektedir². Taraflar karşılıklı borçlarını ifaya başlamışlarsa, tarafların anlaşması akdi ilişkiyi ileri etkili (ex nunc) olarak sona erdirir³.

İkâle sözleşmesi de kredi açma sözleşmesini sora erdirebilir niteliktedir. Tarafların daha önceden yapmış oldukları sözleşmeyi, yapacakları yeni bir anlaşma ortadan kaldırmalarına İkâle denir⁴. Daha çok iş hukukunda uygulama alanı bulan bir sözleşme niteliğindedir. İkâle sözleşmesi için şekil şartı bulunmamaktadır, taraflar bu sözleşmeyi istedikleri gibi yapabilecektir. Yazılı yapılması ispat açısından önem teşkil ettiğinden, yazılı yapılması faydalı olacaktır⁵. İkâle sözleşmesinin kurulması ile birlikte, sözleşme tarafların belirlediği tarihte ve şartlarda sona ermiş olacaktır⁶.

1.2. Sözleşmeden Doğan Borçların İfası

Borç ilişkisinin hiçbir hukuki işleme gerek kalmaksızın, kendiliğinden sona ermesi sonucunu doğuran bir sona erme sebebi ifadır. İfa, borç ilişkisinin konusu olan edimin borçlu tarafından alacaklıya karşı tam ve doğru olarak yerine getirilmesi ve böylece alacaklının tatmin edilerek borç ilişkisinin sona erdirilmesi olarak tanımlanabilir⁷. Kredi açma sözleşmesi kapsamında taraflar ifa zamanını istedikleri gibi kararlaştırabilirler.

Kredi kullandıran bankanın asıl borcu “krediyi hazır bulundurma ve kullandırma” borcudur⁸. Bu sayede kredi veren banka kredi alana geçici olarak ekonomik gücünü aktarmaktadır. Kredi açma sözleşmesi, tarafların belirlediği münferit işlemler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Söz konusu münferit işlemler ise istenilen türde ve istenilen sayıda yapılabilmektedir. Tarafların belirlediği münferit işlemler hakkında kredi alanın talepte bulunması, ifanın zamanını belirlemeye yarayan yenilik doğurucu bir haktır⁹. Nitekim kredi alanın talebi aynı zamanda sözleşmede ne tür bir kredi edimini

² (YENER), s. 175.

³ (YENER), s. 175.

⁴ (AKYİĞİT), 176.

⁵ İkâle sözleşmesinin şeklinin sona erdirilecek olan sözleşmenin şekline tabi olduğunu söyleyen yazarlar da mevcuttur (GEREK), s. 45.

İkâle sözleşmesinin

⁶ İkâle sözleşmesinin özellikleri, kuruluşu ve sonuçları hakkında daha ayrıntı bilgi için bkz. (GEREK), s. 43-58; (ELMAS), s. 85-106.

⁷ (AKINTÜRK ve KAHRAMAN), s. 111.

⁸ Bankanın krediyi hazır bulundurma ve kullandırma borcu sözleşmenin kurulması ile birlikte hemen ortaya çıkar. Bu borcun ortaya çıkması ise kesin olarak borcun ifa edilmesi sonucu doğurmamaktadır. Bankanın bu borcunu ifa edebilmesi için müşterinin talepte bulunması gereklidir. Bunun sebebi ifa zamanının henüz gelmemiş olmasıdır. (YENER), s. 24.

⁹ Kredi açma sözleşmesinin genel hatları ve süresi belirlenmiş ancak ifa zamanı, türü ve miktarı belirsiz olan münferit kredi işleminin niteliği ve miktarı kredi talebi ile tam olarak belirlenir, bu şekilde kredi kullandırma borcunun ifa zamanı ve kapsamı ortaya çıkar. (YENER), s. 26.

içerdiği müşterinin seçim hakkını kullanması ile belirlenecektir¹⁰. Bunun dışında ifa zamanı konusunda taraflar anlaşmışsa ve ifa zamanı sözleşmede yer alıyorsa, ifa zamanı sözleşmesel olarak belirlenmiş olacaktır.

Sözleşmenin ifa yeri istenildiği gibi belirlenmekle birlikte uygulamada genel işlem koşulu niteliğinde bankalar tarafından belirlenmektedir. Bu şekilde yapılan sözleşmelerde, işlemin bankanın hangi şubesi ile yapıldığı ve ifa yeri açıkça belirlenmektedir.

Banka kredi açma sözleşmesi çoğunlukla münferit kredi işlemlerinden meydana geldiği; dahası, tam iki tarafa borç yükler ve sürekli borç ilişkisi doğurur mahiyette olduğu için işbu sözleşmenin ifa yoluyla sona ermesi tüm münferit kredi işlemlerinden doğan borçların karşılıklı ifası ile gerçekleşecektir. Dolayısıyla, banka açısından kredi açma sözleşmesi dâhilindeki tüm münferit kredilerin önceden kararlaştırılmış olduğu şekilde kullandırılması; kredi alan açısından ise nakdi kredilerde paranın iade edilmesi, gayri nakdi kredilerdeyse bankanın yükümlülükten kurtarılması böylelikle münferit kredi işlemlerinden kaynaklı tüm borçların ifası yoluyla kredi açma sözleşmesi sona erdirecektir¹¹.

1.3. Sözleşmedeki İfa Süresinin Dolması

Kredi açma sözleşmesi sürekli borç ilişkisi niteliğinde olduğundan, taraflar sözleşmede ifa süresinin bitim tarihini belirlemişlerse, söz konusu tarihin dolması ile birlikte sözleşme kendiliğinde sona erecektir¹². Sözleşmede ifa süresinin başlangıcı sürekli borç ilişkisi niteliğindeki kredi açma sözleşmesinin başlangıcını belirleyecek¹³, ifa süresinin son yerine getirilme tarihi ise sözleşmenin sona erme tarihini ortaya koyacaktır. Herhangi bir başlangıç süresinin belirlenmemesi halinde ise sözleşme derhal geçerli olacaktır.

Sözleşmenin ne zaman sona ereceği sözleşmenin başında yahut münferit işlemler sırasında belirlenebilir. Belirlenen sona erme tarihini geçerli olabilmesi için tarafların aralarında anlaşmış olması gerekir. Süre istenilen şekilde belirlenebilir. Bu kapsamda x gün, y hafta, z yıl şeklinde süreler belirlenebilir¹⁴. Ancak yapılabilecek en doğru belirleme tarihin kesin bir biçimde belirli olmasıdır (örneğin 20 Ekim). Bu şekilde, belirlenen tarihten sonra sözleşme sona erecektir. Tarafların birbirlerinin amaçlarını sözleşmenin başında anlayabildikleri durumlarda, sözleşmede ifa süresinin belirlenmemesi sözleşmeyi belirsiz süreli niteliğe büründürmez¹⁵. Sözleşmede yer alan süre dolmuş ancak hem kredi alan kredi almaya devam etmiş hem de banka bunu kabul etmiş ve yeni teminatlar almışsa sözleşmenin zımni olarak uzatılmış olduğu kabul edilir¹⁶.

Kredi açma sözleşmesinin süre bitimi sebebiyle sona ermesi ileriye etkilidir ve bankanın gelecekteki kredi temin borcunu ortadan kaldırır, aksi kararlaştırılmamışsa mevcut kredi işlemleri bundan etkilenmez¹⁷. Sonuç olarak banka kredi açma sözleşmenin sona ermesinden sonra bile buna bağlı olarak gerçekleştirilmiş kredi işlemleri varlıklarını sürdürebileceklerdir¹⁸.

¹⁰ (YENER), s. 91.

¹¹ Naklen (YENER), s. 54.

¹² Kredi açma sözleşmesi sürenin dolmasıyla kendiliğinden sona ererse de müşterinin kredi kullanmaya devam etmesi, bankanın bunu kabul etmesi ve yeni teminatlar alması zımni olarak sürenin uzatılmış olduğu anlamına gelir ve bankaya feshi ihbar konusunda ek yükümlülükler getirebilir (YENER), s. 175.

¹³ Sözleşmede başlangıç tarihinin kararlaştırılmasından iki anlam çıkarılabilir. İlk olarak, başlangıç tarihinin kararlaştırılması ile birlikte hakkın doğduğu ancak hakkın kullanılmasını ertelendiği savunulabilir. İkinci olarak hakkın henüz doğmadığı, doğumunun ertelendiği savunulabilir. İlk durum kendisini ani edimli borç ilişkilerinde gösterebilirken, hakkın doğumunun ertelenmesi hali sürekli borç ilişkilerinde uygulama alanı bulmaktadır. (SELİÇİ), s. 66 dn. 4.

¹⁴ (SELİÇİ), s. 66.

¹⁵ (SELİÇİ), s. 69. Örneğin 28 Ocak- 14 Şubat tarihlerinde düzenlenecek olan mobilya fuarında kullanılmak üzere mobilyacı A'ya açılan kredinin, fuarın son tarihi olan 14 Şubata kadar geçerli olduğu kabul edilecektir.

¹⁶ (YENER), s. 175.

Doktrinde yenileme olarak ifade edilen “novatio” kelimesi TBK m. 133'te bahsedilmektedir. İlgili hüküm TBK m. 327/2'ye benzeyen “reconduction tacite” kelimesi ile kapsam olarak farklılık taşımaktadır. “Novatio” ile banka kredi sözleşmesindeki borç devam ederken sona erdirilerek yerine yeni bir borç getirilir. “Reconduction tacite” ise sona eren bir sözleşmenin devam etmesi amacını içeren ve “susma ile yenileme” olarak ifade edilebilen, sona ermiş bir borcun devam ettirilmesidir. İkinci halde taraflar zımni iradeleriyle sona eren sözleşmeyi yenilemektedirler. (KOYUNCUOĞLU), s. 71; (ŞEKERCİ), s. 90.

¹⁷ (YENER), s. 176.

1.4. Kredi Alanın Ölümü veya Tarafların İflası

Hukuk sistemlerinde, tarafların niteliğinin önem arz etmesi sözleşmeye de etki etmektedir. Nitekim tarafların her ikisi veya biri karşıdaki kişinin kişisel özelliklerine bakarak işlemlere girmektedir. Kredi açma sözleşmesinde de, özellikle kredi veren banka açısından kredi verilecek kişinin özellikleri önemlidir. Bu sebeple, kredi verilen kişinin ölmesi yahut fiil ehliyetini kaybetmesi kredi açma sözleşmesini kural olarak sona erdirmektedir¹⁹. Kredi alanın tüzel kişi olması halinde, tüzel kişiliğin sona ermesi de aynı sonucu doğuracaktır.

Kredi alanın iflas etmesini kredi açma sözleşmesini sona erdiren bir hal olarak kabul eden yazarlar olduğu gibi, kredi açma sözleşmesinin hala devam ettiğini savunan yazarlar da mevcuttur. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre, kredi alanın iflas etmesi karşılıklı güven ilişkisini sarsmakla birlikte kredi açma sözleşmesini kendiliğinden sona erdirecek bir hal olarak kabul edilmemelidir²⁰. Bununla birlikte kredi alanın iflas etmesi kredi veren banka açısından, krediyi kullandırmadan kaçınma ve haklı sebeple sözleşmeyi fesih imkânlarına kavuşturmaktadır²¹. İflastan önce gerçekleşmiş münferit işlemler, aylık ilkesi gereğince²², iflastan etkilenmezler. Ancak iflas, daha fazla kredi temin imkânını da ortadan kaldırır²³.

1.5. Kredi Açma Sözleşmesinin Feshi

1.5.1. Genel Hatlarıyla Fesih

Fesih, sözleşme taraflarından birinin, tek taraflı ve yöneltmesi gerekli bir irade beyanı ile sürekli borç ilişkisini ileriye etkili olarak sona erdirmesidir²⁴. Fesih bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğindedir²⁵. Tarafların iradesi rahatlıkla anlaşılabilirse, fesih açık veya zımni olarak da gerçekleştirilebilir. Karşı tarafa ulaşılmış bir fesih beyanının kabul edilmesine gerek olmadan hüküm ve sonuçlarını doğurur.

1.5.2. Belirsiz Süreli Kredi Açma Sözleşmelerinin Olağan Feshi

1.5.2.1. Genel Olarak

Az evvel bahsedildiği üzere, tarafların sözleşmede ifa tarihini kararlaştırmamış olması yahut işin niteliği gereği belirlenebilecek zamanda ifa edileme imkânının bulunmaması halinde, kredi açma sözleşmesi belirsiz süreli bir sözleşme niteliğindedir. Kredi açma sözleşmesi belirsiz süreli olarak kurulmuşsa sözleşmede borca aykırılık veya sona erdirmeye için başka bir haklı sebebin bulunmaması

Ancak ifa aşamasına gelmiş münferit işlemlerin geçerliliği sözleşmenin sona ermesinden bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda sözleşmenin sona ermesi münferit işlemin aniden ortadan kalkması sonucunu doğurmaz. Bu işlemler bakımından, sözleşmede belirlenmişse, kendi yürürlük süresi uygulanır. Belirlenmemişse münferit işlem sırasında belirlenen süre uygulanacaktır. Bu konuda da açıklık yoksa karz sözleşmesinin sona ermesine ilişkin hükümler münferit işleme de uygulanır ve kredi açma sözleşmesi ile karışması önlenmiş olur. (YENER), s. 176.

¹⁸ (ŞEKERCİ), s. 59.

¹⁹ (YÜKSEL), s. 147; (YENER), s. 177.

Bununla birlikte kredi alanın ölümü halinde kredinin mirasçılara ödenebileceği sözleşmede kararlaştırılmışsa sözleşme sona ermeyecektir. Doktrinde yer alan bir görüşe göre ise mirasçılarla devam edeceğine dair hüküm sözleşmede yer almasa dahi sözleşme sona ermeyecektir. Kredi veren bankanın basiretli bir iş adamı gibi davranıp sözleşmenin kuruluşu sırasında, sözleşmenin mirasçılarla devam edebileceğine dair durumu hükme bağlaması, sözleşmenin sona ermiş sayılabilmesi için gereklidir. Görüş için bkz. (ŞEKERCİ), s. 75.

²⁰ Görüşler için bkz. (ŞEKERCİ), s. 75-76. Aynı zamanda TBK m. 98'de de, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan birinin iflası halinde sözleşmenin kendiliğinden sona ermeyeceğinden bahsedilmektedir.

²¹ Doktrinde yer alan görüşler ve ilgili açıklamalar için bkz. (YENER), s. 177. İflas hakkında hükümler ileride yer alan bölümlerde ayrıca bahsedilecektir.

²² Kredi açma sözleşmesi ile özellikle sorumluluk üstlenme şeklinde gerçekleşen ve bankanın üçüncü şahıslarla akdi ilişkiye girdiği ayrı sözleşme özelliği gösteren kredi işlemleri arasında yapı ve nitelik açısından ifa aşaması ile başlayan ayrılık söz konusudur ve bu durum ayrılık prensibi olarak adlandırılmaktadır. (YENER), s. 193.

²³ (YENER), s. 177.

²⁴ (SELİÇİ), s. 115.

²⁵ Belirtmek gerekir ki fesih ile dönme kavramları birbirinden farklıdır. Fesih ileriye etkili olarak hüküm ve sonuç doğururken dönme geçmişe etkili olarak hüküm ve sonuç doğurur. Aynı zamanda borcun ifasına başlanmamışsa sözleşmeden dönme mümkün olmazken, borcun ifasına başlanmamışsa hem dönme hem de fesih beyanı geçerli sayılacaktır. Dönme kavramı ve dönme ile fesih arasındaki farklılıklar için bkz. (SELİÇİ), s. 208-226; (ŞEKERCİ), s. 60-61.

halinde taraflar ancak olağan fesih yoluyla sözleşmeyi sona erdirebileceklerdir²⁶. Fesih yoluyla taraflara, belirsiz süreli olan kredi sözleşmesinin sona erme anını belirleyebilme imkânı tanınmaktadır.

Tek taraflı olarak bir sürekli borç ilişkisine son verme imkânına ancak sözleşme ile veya kanun gereğince kendisine yenilik doğuran bir hak tanınmışsa sahip olunabilir. Borçlar Hukukunda sözleşme serbestisi ilişkisi geçerli olduğundan, taraflar kredi açma sözleşmesinde olağan fesih imkânı tanıyabileceklerdir. Tarafların sözleşme ile fesih imkânı tanımaması halinde, belirsiz süreli kredi açma sözleşmesinin olağan şekilde feshedilebilmesi için ancak kanuni düzenlemelerde yer alan ilgili hükümlere uyularak feshedilebilme imkânı vardır²⁷. Kendine has yapısı olan kredi açma sözleşmeleri hakkında TBK m. 392’de bahsedildiği gibi “...ilk istemden başlayarak altı hafta geçmedikçe...” para ödünçünde süreye uyma usulüne ait hükümler uygun olduğu ölçüde uygulanabileceği düşünülecektir. Nitekim kredi açma sözleşmesindeki münferit işlemler münferit ödünç işlemi olarak düşünülebilecek ve bu kapsamda işlemin feshi istenebilecektir²⁸.

Kredi açma sözleşmesi olağan şekilde feshedilmeden önce belirli bir müddet verilmesi gereklidir. Verilecek müddet ilişkinin niteliği de göz önünde bulundurularak, MK m. 2 dürüstlük kuralı çerçevesinde belirlenmelidir²⁹. Bu şekilde karşı taraf sözleşmenin ani olarak feshedilmesi dolayısıyla sürpriz yaşamayacaktır. Sonuç olarak söylenebilir ki; sebebe dayanmadan kredi açma sözleşmesinin feshedilebilmesi, feshi isteyecek kişinin dürüstlük kuralı ve somut sözleşmenin niteliği de dikkate alınarak hakkaniyete uygun bir biçimde yapılması gerekir. Fesih hakkının kötüye kullanıldığı belirlenirse, bunun hukuki sonucu fesih hakkının hukuken korunmaması yani geçersiz olmasıdır³⁰. Taraflar feshin istenebilmesi için verilecek müddeti kredi açma sözleşmesinde de belirlemiş olabilirler. Bu durumda sözleşmede belirlenen fesih müddeti taraflar arasında geçerli olacaktır. Hatta iki taraf için belirlenen süreler de farklı olabilir.

1.5.2.2. Feshin Tarafları

Fesih imkânını kullanacak olan tarafın kural olarak kredi veren banka olacağı kabul edilmelidir. Nitekim kredi açma sözleşmesinin müşteri tarafı hakkını kullanmadan kredi borcu ortaya çıkmayacaktır. Sadece sözleşmenin sona ermesi sırasında, bankanın krediyi hazır bulundurma ücretini ödemesi gerekecektir. Ancak müşteri kredi açma sözleşmesi ile özel bir yükümlülük altına girmiş ise müşterinin de fesih hakkının bulunduğu kabul edilecektir³¹.

İsviçre doktrinindeki yerleşik görüşe göre banka kredi açma sözleşmesinin banka tarafından feshedilmesi için bankanın bir yararının bulunması şarttır. Zira aksi bir görüşün kabulü halinde bankanın sürekli kredi kullandıracağına ilişkin yaratmış olduğu güveni yine kendi davranışları ile sarsması söz konusu olacaktır. Bununla birlikte kredi açma sözleşmesinin feshedilmesi halinde bankanın elde edeceği yarar ile kredi müşterisinin uğrayacağı zarar arasında da bir denge bulunmalıdır. Sözleşmenin feshinin tarafların menfaatleri arasında aşırı bir dengesizliğe yol açması halinde hakkın kötüye kullanılması yasağı doğrultusunda feshin geçersiz kabul edilmesi gerekmektedir.³²

Kredi veren banka açısından farklı bir feshin bildirilmesi süresi, kredi açma sözleşmesinde kredi alan taraf müşteri açısından ise farklı bir fesih müddeti sözleşme ile belirlenebilir³³.

²⁶ (YENER), s. 178.

²⁷ (SELİÇİ), s. 133.

²⁸ (YENER), s. 180.

²⁹ (SELİÇİ), s. 148.

Dürüstlük kuralına uygun davranılmadığının tespiti için fesih hakkının amacından saptırıldığının ve söz konusu belirli menfaatin haklı gerekçeye dayandırılmadığının tespit edilmesi gerekir. (SELİÇİ), s. 150 ve 151.

³⁰ (SELİÇİ), s. 149-150.

³¹ (YENER), s. 181.

³² Naklen (YENER), s. 67-68.

³³ (SELİÇİ), s. 151.

Örneğin, bankanın kredi açma sözleşmesini feshedebilmesi için fesihten dört hafta önce bunu bildirmesi sözleşme ile belirlenmişken, müşteri açısından (ek yükümlülükler belirlenmesi halinde) bu süre on gün olarak belirlenebilecektir. Ek yükümlülükler getirilmemiş olan müşteri açısından belirlenecek olan süre ise müşteriye fesih imkânı vermemektedir. Müşteri ise kredi açma sözleşmesi kapsamında kredi kullanmayarak rahatlıkla borcun doğumuna sebebiyet vermeyebilir.

1.5.3. Belirli Süreli Kredi Açma Sözleşmelerinin Haklı Sebep Olağanüstü Feshi

1.5.3.1. Genel Olarak

Olağanüstü fesih belirli veya belirsiz süreli sürekli borç ilişkisini vaktinden önce ileriye etkili olarak sona erdiren bir imkândır. Olağanüstü feshin, olağan fesih karşısında özelliği geçerliliğini akdi veya kanuni bir sebebe (fesih sebebi) bağlı tutulmuş olmasıdır³⁴. Doktrinde kredi açma sözleşmesine hüküm konularak haklı sebeple olağanüstü fesih imkânının ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ancak Alman doktrininde banka açısından fesih imkânının uzun bir süre ortadan kaldırılması kabul edilmektedir³⁵.

İcrasına başlanmış sürekli borç ilişkisinin normal ifa süresinde taraflarca öngörülemeyen bazı sebeplerin ortaya çıkması, özellikle taraflardan birinin sözleşmeye aykırı dolayısıyla ifanın engellenmesi veya asli ve yan edim borçlarını ihlal etmesi ile yüzünden kişisel ilişki çökmüş olur, şu veya bu tarafın artık sürekli borç ilişkisini sürdürmesini beklemek dürüstlük kuralına aykırı görülebilirse, ilişkiyi sona erdirmek mümkün olabilmelidir³⁶.

Haklı sebeple kredi açma sözleşmesinin haklı nedenle olağanüstü feshi, niteliği belirlenmiş tiplere bağlı değildir. Haklı sebep her olayın özelliğine göre farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Kredi açma sözleşmesinde de taraflardan biri haklı nedenlerin ortaya çıkması halinde belirli veya belirsiz süreli sözleşmeyi önelsiz olarak derhal feshedebilir³⁷. Bu imkân doğrudan kredi açma sözleşmesinin tabiatından doğar ve bu konuda sözleşmeye ayrı bir hüküm konmasına dahi gerek yoktur³⁸. Önemli olan fesih beyanı sahibi için sözleşmenin çekilmez bir hal almış olmasıdır. Çekilmez hal değerlendirilirken fesih beyanında bulunacak kişinin bir olguyu haklı olarak değerlendirmesine bakılmaz. Bir olgu objektif olarak borç ilişkisini çekilmez hale getiriyorsa haklı sebep olabilir³⁹.

Yukarıda belirlenen usuller kredi açma sözleşmesine uygulandığında, haklı sebeple sözleşmenin feshedilebilmesi için sözleşmede bir hükmün bulunmasına veya karşı tarafın kusurlu olmasına gerek yoktur⁴⁰. Haklı sebebin varlığı halinde sözleşme derhal feshedilebilir. Tarafların birbirleri hakkında öğrendikleri bilgileri ve gizli kalması gereken konuları açıklamaları, sır saklama, kredinin amacına uygun kullanılması gibi yan yükümlülüklerle aykırılık halleri, kredi alanın ekonomik durumu hakkında asılsız bilgi vermesi, ekonomik durumunda bozulmalar, teminat verme veya bunları güçlendirme konusunda bankaca yapılan taleplerin değerlendirilmemesi bu kapsamda olağanüstü fesih için haklı sebep olabilecektir⁴¹. Ancak her borç ihlali ya da kredi alanın ekonomik durumundaki her tür bozulma da kredi açma sözleşmesinin haklı sebeple feshine olanak tanımaz. Bu bağlamda örneğin kredinin vadesinden kısa süre sonra ödenmesi veya kredi tutarının tamamı dikkate alındığında önemsiz bir tutarın ödenmemiş olması tek başına olağanüstü feshine sebebiyet vermez⁴². Önemli olan, sonraki edimlerin yerine getirilmesinde sıkıntı çıkıp çıkmayacağı kanaatidir.

³⁴ (SELİÇİ), s. 156.

Olağan fesih ile olağanüstü feshin kredi açma sözleşmelerinde uygulama alanı, sözleşmenin belirli süreli yahut niteliği gereği süresi belirlenebilen nitelikte olup olmamasına göre değişmektedir. Eğer sözleşmede süre yoksa veya süresi niteliği gereği de belirlenemiyorsa sadece olağan fesih uygulanabilecektir. Ancak sözleşmede süre varsa veya süresi niteliği gereği belirlenebiliyorsa ister olağan fesih isterse de haklı sebeple olağanüstü fesih uygulama alanı bulabilecektir.

Haklı sebeple fesih olağanüstü bir nitelik taşıdığından dolayı olağan fesih imkânı mevcut ise olağanüstü fesih yoluna gidilemeyeceği hakkında bkz. (SELİÇİ), s. 198.

³⁵ (YENER), s. 185.

³⁶ (SELİÇİ), s. 156-157, s. 197 ve s. 205; (YENER), s. 183.

³⁷ Kredi açma sözleşmesinde her borç ihlali önelsiz fesih imkânı vermez, kredi alanın faiz ve komisyon ödeme borcunda kısa süreli direnimi veya önemsiz bir tutarın ödenmemesi tek başına sözleşmenin haklı nedenle feshi için yeterli değildir, ancak sürekli borç ilişkisinde direnime düşenin tutum ve davranışlarından sonraki edimlerinde süresinde ve gereği gibi yerine getirilemeyeceği açıkça anlaşılıyorsa sözleşme önelsiz olarak feshedilebilir. (YENER), s. 183.

³⁸ (YENER), s. 181.

³⁹ (SELİÇİ), s. 197.

⁴⁰ (YENER), s. 185; (SELİÇİ), s. 198.

⁴¹ (YENER), s. 183.

⁴² (ŞEKERCİ), s. 72.

1.5.3.2. Feshin Tarafları

Haklı sebeple olağanüstü feshi hem kredi veren banka hem de müşteri talep edebilecektir. Müşterinin ifa aksaklıkları banka açısından haklı sebep teşkil edebilecektir. Karşı edim niteliğindeki faiz borcu ise kural olarak bankanın haklı sebep olarak kullanabileceği bir durum değildir. Ancak sözleşmede faiz ödeme konusundaki aksaklıkların olağanüstü fesih sebebi olarak açıkça düzenlenmesi mümkündür⁴³. Faiz ödeme borcunun bir kereden fazla sayıda geciktirilmesi veya ödenmemesi halinde bu durumun olağanüstü fesih sebebi olacağı veya kredinin geri ödenmesi borcunun doğrudan muaccel hale geleceği şeklindeki düzenlemelerin geçerli olacağı kabul edilmektedir⁴⁴. Kredi alan müşterinin maddi durumunun bozulması da banka açısından haklı durum oluşturabilecektir. Daha evvelden de bahsedildiği üzere (s. 6) kredi alanın iflas etmesi de banka açısından haklı sebep oluşturabilecektir. Kredi verilmesi konusunda bankalara getirilen kısıtlamalar, bankanın nakit darlığına düşmesi veya müşterinin satışlarında gerçekleşen düşmeler, genel ekonomik bozulmalar müşteri açısından haklı sebep oluşturabilecektir.⁴⁵

1.6. Sözleşmenin İptali

Bir sözleşmenin geçerli sayılabilmesi için geçerlilik şartlarına uyulmuş olması gerekmektedir. Bütün sözleşmenin geçerliliği işlemi yapan kişilerin hukuki işlem ehliyetinin bulunmasına, hukuk düzeninin emredici kurallarına uygun olmasına, serbest irade ile yapılmış olmasına bağlıdır⁴⁶. Bazı sözleşmeler açısından ise şekil şartı geçerlilik şartı olarak ortaya çıkmaktadır.

TBK m. 30'da esaslı hata halinde hataya düşenin sözleşme ile bağlı olmayacağı düzenlenmektedir. Banka kredi açma sözleşmesi açısından bankanın kredi alanın ekonomik durumuna ilişkin yanılması esaslı hata olarak kabul görecektir ve sözleşmenin iptaline sebebiyet verebilecektir⁴⁷. Ancak bunun için banka tarafından yapılan detaylı incelemelere karşın yeterli bilgi edinilememiş yahut hafif bir ihmâl neticesinde kredi alanın mal beyanı, teklifi, davranışları dikkate alınarak görünüme göre işlem yapılmış ve ödeme gücüne ilişkin hataya düşülmüş olması gerekmektedir⁴⁸. Bankanın, kredi alanın ekonomik durumuna ilişkin olarak düşmüş olduğu hatanın yanı sıra gerçek dışı belgeler düzenlemek suretiyle hileli bir davranış sergileyerek yanlış bir izlenim uyandıran kişi ile yapılan sözleşmenin iptali Türk Borçlar Kanunu m. 36'ya göre mümkündür⁴⁹.

İfa aşamasına gelmemiş olan kredi açma sözleşmelerinin yukarıdaki usuller çerçevesinde iptali halinde sözleşme geçmişe etkili olarak sona ermektedir. İfa aşamasına gelmiş olan kredi açma sözleşmelerinin iptali ise mümkün değildir. Bunun yerine sözleşmenin feshi istenebilecektir⁵⁰. Bu şekilde fesih ileriye etkili olacak, banka o zamana kadar yapmış olduğu hizmetlerin bedelini ve kullandığı tutarın faizini talep edebilecektir, taraflar karşılıklı olarak verdiklerini sebepsiz zenginleşme esaslarına göre iade edeceklerdir⁵¹.

TBK m. 39/1'e göre hata sebebiyle iptalin istenebileceği süre bir yıldır. Sürenin başlangıcı söz konusu iptal sebebinin öğrenilmesi anıdır. Ancak bir yıllık sürenin kullanılabilmesi için kredi açma

⁴³ (YENER), s. 184.

⁴⁴ (YENER), s. 184.

⁴⁵ (YENER), s. 185.

⁴⁶ (AYAN), s. 116-117.

⁴⁷ Kredi alanın ekonomik durumu hakkında düşünülecek bir hata aslında borçlar hukuku esaslarına göre bir tür saik hatasıdır ancak mali durum özellikle kredi açma sözleşmesi için ticari doğruluğun sözleşmenin lüzumlu vasıflarından olarak dikkate alınmasını gerektiren bir unsur olduğu için esaslı hata niteliğinde kabul edilebilir. Aynı zamanda kredi alanın ekonomik durumu konusunda düşülen hatanın iptal hakkı vermeyen saik hatası mı yoksa esaslı bir hata mı olduğu her olayda ayrıca incelenecek ve şartları dar yorumlanacaktır. (YENER), s. 191.

⁴⁸ (OĞUZ), s. 99; (YENER), s. 191.

Bankanın, müşterinin mali durumunu yeterince incelemeyen kredi açma sözleşmesine taraf olması halinde, iptal sonucunda kredi alan müşterinin zararı ortaya çıkıyorsa bu zararı TBK m. 35'e göre gidermesi gerekir. Doktrinde bu yükümlülüğün kaynağı Culpa In Contrahendo (sözleşme öncesi sorumluluk) olarak görülmektedir. (OĞUZMAN ve ÖZ), s. 109.

Bir tarafın düşmüş olduğu hatayı diğer taraf biliyor veya bilmesi gerekiyor ise kusuru bulunsa dahi sözleşmeyi iptal eden tarafın tazminat ödeme yükümlülüğünün söz konusu olmayacağıdır. Zira bu halde karşı tarafın Medeni Kanun m. 3 çerçevesinde iyi niyetli olduğu düşünülemez. (OĞUZMAN ve ÖZ), s. 111.

⁴⁹ (OĞUZ), s. 100; (YÜKSEL), s. 144.

⁵⁰ (YÜKSEL), s. 144; (KILIÇOĞLU), s. 89, dn. 233.

⁵¹ (YÜKSEL), s. 144.

sözleşmesindeki edimlerin ifaya başlanmamış olması gerekir. İfaya başlanmışsa, daha evvel belirtildiği üzere iptal değil fesih istenebilecektir.

2. KREDİ AÇMA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN ETKİLERİ

2.1. Sona Ermenin Münferit Kredi İşlemleri Üzerindeki Etkileri

Münferit kredi işlemleri; kredi kullandırma borcunun ifasını sağlayan, genel unsurları kredi açma sözleşmesinde düzenlenmiş ve müşterinin talebi ile türü ve kapsamı belirlenen kredi işlemleridir.⁵² Kredi açma sözleşmesinin fesih yahut süre bitimi sebebiyle sona ermesi halinde, ayrılık prensibi gereğince daha önceden ifa edilmiş olan münferit işlemler bu durumdan etkilenmezler.⁵³ Nitekim fesih kredi açma sözleşmeleri bakımından geçmişe etkili olarak sonuç doğurmamaktadır. İfasına başlanmış olan münferit işlemler açısından da aynı durum söz konusudur.

Münferit işlem kredi açma sözleşmesinde tek ve bütün bir para ödücü şeklinde ise, kredi açma sözleşmesinin sona ermesi münferit işlemin de sona ermesi sonucunu doğuracaktır. Bunun için münferit işlemin doğrudan kredi açma sözleşmesine bağlı olarak yapılmış, kuruluş, konu, amaç ve süre bakımından tam bir bağlılık arz etmesi gerekmektedir.⁵⁴

Henüz ifa edilmemiş olan kredi verme borcu bulunmasına rağmen kredi alan müşterinin bu konuda bir talebi bulunuyorsa, kredi açma sözleşmesinin sona ermesi münferit işlem üzerinde etki doğurmayacaktır.⁵⁵ Müşterinin kredi açma sözleşmesi dâhilinde kredi talebinde bulunması halinde, bankanın fesih beyanı talepte bulunulan münferit işlemi kapsamayacaktır. Söz konusu münferit işlemler dışındaki münferit işlemler ise geçersiz hale gelecektir. Bu durum hem olağan hem de olağanüstü fesih açısından geçerlidir.⁵⁶ Bununla birlikte kredi açma sözleşmesinin feshi edimlerin yerine getirilmemesi veya münferit işlemlerin bedel ve iadelerinde ciddi ifa bozuklukları, irade bozukluğu hallerine dayanıyorsa, bu durumlar edim bağlılığı sebebiyle kredi işlemlerinde güven ilişkisini ortadan kaldıracaktır. Bunun sonucu olarak feshi isteyen taraf açısından, kredi açma sözleşmesi ile birlikte diğer münferit kredilerin iadesi için uygun sebep oluşturabilecektir. Kredi açma sözleşmesinin ciddi ifa ihlalleri dışında, kredi talebinin uygun olmaması, müşterinin mali yetersizliği, yeni teminat gösterilmemesi gibi sebeplerle feshi, ifa edilmiş münferit kredi işlemlerini etkilemez.⁵⁷

Kredi açma sözleşmesinin sona ermesi kural olarak sözleşmenin tarafları arasındaki iç ilişkide etkilidir ve üçüncü şahısların bu sözleşme sonucu olarak doğmuş ve halen geçerli bulunan hakları korunur. Bu kapsamda özellikle aval ve banka garantisi gibi gayri nakdi kredilerin etkilenmemesi asıldır. Çünkü banka burada üçüncü kişilerle bir borç ilişkisine girmiş onlara karşı taahhütte bulunmuştur.⁵⁸

2.2. Sona Ermenin Özellikle Şahsi Teminatlardan Olan Kefalet Üzerindeki Etkileri

TBK m. 582/1 uyarınca göre mevcut bir borç için yahut doğacak veya şarta bağlı bir borç için kefalet sözleşmesi yapılabilir. Banka kredi açma sözleşmesinin imzalanması anında genellikle bir kredi borcu doğmuş olmadığından henüz doğmamış borca kefil olunmakta; bir diğer ifade ile bankanın

⁵² (YENER), s. 193.

⁵³ Kredi açma sözleşmesinin sona ermesi halinde, bu durumun verilen teminatlar üzerindeki etkisi hakkında bkz. (ŞEKERCİ), s. 103-160.

⁵⁴ Ayrılık prensibinin istisnalarından birini oluşturan bu durum özellikle tek ödemeli para ödücü şeklindeki kredilerde görülse de, banka teminatları ve aval gibi bankanın üçüncü şahıslara karşı sorumluluk üstlendiği gayri nakdi krediler genellikle kredi açma sözleşmesinin süresini aşar ve ondan bağımsız olarak sona ererler. (YENER), s. 194.

⁵⁵ (YENER), s. 194.

⁵⁶ Münferit işlemi sona erdiren haklı sebep her zaman kredi açma sözleşmesinin feshi için geçerli sebep olmayabilir aynı şekilde kredi açma sözleşmesinin feshi sebebi mutlak anlamda para ödücünün iadesine de sebep oluşturmaz. Kredi ilişkisinin şartları, münferit kredi işleminin durumu, tarafların menfaatleri fesih sebebinin takdirinde etkilidir. Bankanın kredi ilişkisine devamının adil olup olmadığı fesih sebebinin önemine göre belirlenir. Fesih sebebinin önemli olması münferit işlemlerin sona ermesine imkân verebilir ancak şüphe halinde açıklık yoksa sadece kredi açma sözleşmesinin sona erdiği kabul edilmelidir (YENER), s. 197.

Bununla birlikte kredi açma sözleşmesinde münferit kredileri etkileyen olağanüstü fesih halleri dahi bankanın kredi kullandırma borcunu ortadan kaldırıp kredinin iadesini sağlayacak ancak kullandırma karşılığı faiz ve diğer kredi ücretlerine etkili olmayacaktır, bu sebeple geçmişe etkisi sınırlıdır. (YENER), s. 198.

⁵⁷ (YENER), s. 195-196.

⁵⁸ (YENER), s. 196.

kredi alacağına doğması şartına bağlı olarak kefalet sözleşmesi akdedilmektedir. Bu kapsamda kefil müracaat hakkının doğması; banka ve kredi alan arasındaki kredi ilişkisinde kullanılmış ve geri ödenmemiş bir kredi borcu bulunmasına bağlıdır⁵⁹.

Bununla birlikte kefilin sadece tek bir münferit kredi işlemine mi kefil olduğu yoksa kredi açma sözleşmesi mi kefil olduğu önem arz etmektedir. Kefilin banka kredi açma sözleşmesine kefil olması durumunda münferit bir kredi ilişkisinin sonlanması, bir diğer ifade ile tek bir kredi borcunun ödenmesi kefilin sorumluluğunu ortadan kaldırmayacaktır. Dolayısıyla kredi açma sözleşmesi bütünüyle sona ermeden kefil sorumluluğundan kurtulamayacaktır. Buna karşın münferit bir kredi ilişkisi için kefil olan kişinin sorumluluğu işbu kredi ilişkisinin sona ermesiyle birlikte ortadan kalkacaktır; kredi açma sözleşmesinin devam ediyor olması ise kefilin sorumluluk sınırını genişletmeyecektir⁶⁰.

SONUÇ

Kredi açma sözleşmesi münferit bir kredi işleminden oluşabileceği gibi birden fazla kredi işleminden de oluşabilir. İlk halde, kredi açma sözleşmesi fesih veya süre bitimi sebebiyle sona ermişse daha önceden ifa edilmiş olan edimler bu durumdan etkilenmeyecektir. Bununla birlikte henüz ifa edilmemiş olan edimler mevcut ise sona erme halinde ilgili edimler de artık geçersiz hale gelecektir. Kredi açma sözleşmesinin münferit bir kredi işleminden oluşması halinde ise kredi açma sözleşmesinin sona ermesi münferit kredi işleminin de sona ermesine sebep olacaktır. Bunun için münferit işlemin kredi açma sözleşmesine bağlı olarak yapılmış olması gerekli ve yeterlidir.

Maddeler halinde sayılan kredi açma sözleşmesinin sona erme halleri değerlendirilirken münferit işlemin de ayrı olarak göz önünde tutulması gerekmektedir. Münferit kredi işlemi açısından sona erme sebebi sayılabilecek bir hal kredi açma sözleşmesi bakımından sona erme hali niteliğinde olmayabilir. Bununla birlikte münferit işlemin yerine getirilmemesi diğer işlemlerin yerine getirilmeyeceği doğrultusunda bir kanaat oluşturabilecek nitelikte ise, edim bağlılığı gereğince kredi açma sözleşmesinin feshi ve münferit verilmiş kredilerin iadesi istenebilecektir.

KAYNAKÇA

- Akıntürk, T. Ve Kahraman, D. A. (2012). Borçlar Hukuku/Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri. İstanbul.
- Akkanat, H. (2004). Kefaletin Fer'iliği İlkesi Ve Banka Ticari Kredi Sözleşmeleri. Serozan, Editör Prof. Dr. Rona. Prof. Dr. Necip Kocayusufoğlu İçin Armağan. Ankara, 275-289.
- Akyiğit, E. (2008). İş Hukuku. Ankara.
- Ayan, M. (2003). Medeni Hukuka Giriş.
- Elmas, S. (2009). "Türk İş Hukukunda İnkale". *Kamu İş Dergisi*, 11(1): 85-106.
- Gerek, H. N. (2011). "İş Sözleşmesinin İnkale Sözleşmesi ile Sona Ermesi". *Çalışma Ve Toplum Dergisi* 31(4): 43-58.
- Kılıçoğlu, A. (2004). Medeni Hukuk. Turhan.
- Koyuncuoğlu, T. (1972). Borcun Yenilenmesi (Novatio). İstanbul.
- Oğuz, C. (2004). Banka Kredi Açma Sözleşmesi. Ankara.
- Oğuzman, K ve Öz, T. (2012). Borçlar Hukuku(Genel Hükümler). İstanbul.
- Seliçi, Ö. (1976). Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi. İstanbul.
- Şekerci, S. (2013). Banka Kredi Açma Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Hukuki Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Yener, M. D. (2006). Kredi Açma Sözleşmesi. Doktora Tezi. İstanbul.
- Yüksel, A. S. (1972). BankacılıkYönünden Kredi Açma Sözleşmesi. İstanbul.

⁵⁹ (AKKANAT), s. 280.

⁶⁰ (AKKANAT), s. 281.